

GEOGRAFIA LÍRICA DE L'EMPORDÀ

Encara que no ho faci de manera determinant, sens dubte el medi físic condiciona la psicologia de l'home. La història de totes les literatures n'està plena d'autors força motivats per paisatges diversos, fet que confirma la conjuminació entre la naturalesa i l'escriptor. Persuadit per aquesta veritat, alguna vegada m'ha ballat pel cap que seria bo endegar la confecció d'una guia lírica de Catalunya, a base de versos, però sense excloure'n la prosa (penseu en el lirisme que dimana de proses com ara les de Carles Bosch de la Trinxeria, «Víctor Català», Marià Manent, etcètera). El volum —o volums— en qüestió podria dividir-se d'acord amb els apartats corresponents a les comarques catalanes, o d'acord amb unitats més àmplies (marina, muntanya, per exemple). El projecte no s'ha escomès mai —que jo sàpiga— si bé fa molts anys fou publicat algun llibre amb propòsits tangencials. La certesa que un treball com l'esmentat no solament resultaria viable, sinó fins i tot profitós, ve avalada per unes paraules de Joan Triadú, extretes de l'estudi «Notes sobre el paisatge en els poetes catalans moderns», text que pertany al seu llibre *La literatura catalana i el poble*: «El paisatge és, naturalment, un dels temes lírics fonamentals d'aquesta, doncs, màgica poesia catalana, de la poesia moderna, en concret».¹ Aquest breu frgment garanteix que hom recercaria en terreny fèrtil si es dugué a terme una investigació de les característiques assenyalades.

El llibre al·ludit es podria editar sota els auspicis de la Generalitat de Catalunya, entroncant així amb determinades publicacions catalanes d'altre temps, i complementant un treball concret que data de l'època de la guerra civil. Faig referència al volum que la Generalitat o, millor dit, els seus «Serveis de Cultura al Front», publicà l'any 1938 amb el títol *Presència de Catalunya, I, La terra* (El subtítol era «El paisatge català a través dels seus poetes»). El llibre,

¹ JOAN TRIADÚ, *La literatura catalana i el poble*, Ed. Selecta (Barcelona, 1961), p. 139.

de reduïdes dimensions, va ésser il·lustrat per Enric Climent, i contenia un pròleg sense sotasignat, i una cloenda integrada pel breu assaig de Pere Coromines *Elogi del paisatge català*, el qual reproduïx el de la mateixa denominació presentat pel seu autor als Jocs Florals gironins de 1931. Pel que fa als textos literaris, s'agrupaven segons tres nuclis temàtics: «El pla i la muntanya», «La mar i el port», i «Les ciutats».²

Abans afirmava que aquest llibre —avui imaginari— podria completar el que edità la Generalitat el 1938, i ho afirmava pensant en les llacunes perceptibles d'aquell volum, el qual no és lícit, d'altra banda, menysprear des de l'hora present, sinó avaluar-lo en funció de les circumstàncies que inspiraven la tria dels versos. *Presència de Catalunya* pretenia, això és ben cert, una finalitat poc literària, perquè el seu objectiu primordial era revifar, en l'ànim dels catalans que combatien en fronts més o menys allunyats, les vivències i sentiments d'afecte envers les nostres terres, la distància geogràfica de les quals semblava escurçar-se mitjançant aquesta «presència» poètica. El prologuista ho explicava així: «Aquest llibre vol acompanyar la presència de Catalunya que hi ha en el teu cor. La Catalunya que descriuen en aquesta obra els nostres grans poetes, els nostres grans escriptors, és la Catalunya que defenses amb les armes al braç pels camps i per les muntanyes d'Aragó, de Castella, d'Andalusia...».³

Un dels capítols més suggestius de l'itinerari líric per les terres catalanes seria, segurament, el dedicat a l'Empordà, capítol que potser serviria com a desgreuge a la comarca per l'omissió de la mateixa en *Presència de Catalunya*. El mètode a utilitzar en la confecció de la guia poètica no cal diferenciar-lo del de la investigació ordinària. El primer pas consistiria en l'aportació de materials de tota mena (recerca de composicions líriques, de bibliografia geogràfica, històrica, cultural, excursionística, etc.). En el cas que ens ocupa, la tasca no resultaria difícil, car l'Empordà sempre ha suscitat un interès literari a to amb la seva singularitat: l'atractiu de

² *Presència de Catalunya*, I, *La terra* (El paisatge català a través dels seus poetes), Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Servei de Cultura al Front (Barcelona, 1938). Existeix una reedició recent, publicada per José Batlló, editor (Barcelona, 1977).

³ *Idem.*, p. 6.

l'Empordà s'ha convertit en alè líric, puix que un paisatge pot exaltar o deprimir, i el paisatge català, i en especial l'empordanès, afaforeix una actitud animosa, d'illusió i esperança, notes que combreguen perfectament amb la visió emotiva de la lírica. No hi ha cap perill, doncs, que l'investigador del tema li manquin materials. Si hom es limités a recollir solament les composicions inspirades per l'Empordà en tant que comarca, el munt de textos resultaria ingent, però si s'hi afegissin també versos en honor de viles i llocs empordanesos, llavors les carpetes s'omplirien a vessar.

Una antologia cronològica de poemes inspirats per l'Empordà es podria encapçalar amb el famós text de Verdaguer «L'Empordà», que pertany al conjunt *Patria* (1888). Però una selecció temàtica podria consistir en anar il·lustrant, a base de versos de diferents poetes, en especial contemporanis, la plasmació lírica dels aspectes de relleu que cal considerar en aquesta vasta comarca. De les dues possibilitats, tal vegada seria la segona la més idònia per una guia lírica de Catalunya. Si s'elegia aquesta, ens trobaríem amb motius temàtics com els següents:

Límits geogràfics

Segons l'òptica geogràfica, l'Empordà no presenta uns límits precisos, llevat —és clar— de la superfície que limita amb el mar. Els Pirineus, que no formen part de l'Empordà, configuren el marc pel cantó Nord. Escriu Josep Pla a la *Guia de Catalunya* que, a les zones de Migdia i de Ponent, la demarcació ve donada «per l'arc de compàs que descriuen les Gavarres des de la Vall d'Aro fins als últims contraforts del Terraprim d'Empordà, que s'adossen a la Garrotxa solitària i remota».⁴ Pel fet que distingir l'Alt del Baix Empordà no interessa al nostre treball, indicaré que la delimitació física de la comarca és plasmada sovint en composicions poètiques, en virtut d'aquesta imprecisió de contorns que l'envolta. Així, la poetessa del dinou, Maria Josefa Massanés, després d'una exclamació admirativa per la terra, deia:

Ay terra de l'empordà,
que n'ets de rica i hermosa!
d'Hostalrich a Requesens
i d'Olot al port de Roses...

⁴ JOSEP PLA, *Guia de Catalunya*, Ed. Destino (Barcelona, 1971), p. 81.

I el gran poeta Joan Maragall, en el conegut poema «L'Empordà», arriba a les màximes possibilitats del difuminat:

Cap a la part del Pirineu,
vora els serrats i a ran del mar,
s'obre una plana riallera:
és l'Empordà.

Palau del vent

De totes les característiques del clima emporità, la més subratllada sempre ha estat la del vent tramuntanal. A la tramuntana, l'activitat més espectacular de la qual es fa sentir quan bufa durant l'hivern, se li atribueix una decisiva participació en la idiosincràsia de l'home d'aquesta terra, i per això és citada pels poetes que canten l'Empordà. Artur Vinardell, en els primers versos de «Salut a Sant Sebastià», juga amb la llengua tot confessant els seus vincles amb aquest importantíssim element climàtic:

He tramuntat el teu pic
i he sentit la tramuntana,
que és el vent dels meus records,
dels records que més em plauen.

Joan Maragall, en el poema suara esmentat, qualifica l'Empordà com «palau del vent», emprant una expressió que anys després aplicaria Gerardo Diego a Numància («trono del viento»). I Josep Barceló i Mates, en el seu «Himne a l'Empordà», constatà la netedat que comporta la tramuntanada:

Som fills de l'Empordà,
galana terra,
que el buf tramuntanal
tot l'any saneja.

Poesia i pintura

L'Empordà és terra de pintors perquè els seus paisatges són pintables per antonomàsia, i pintables per pintors de llenç i per pintors de vers, donat que, tal com sentenciaven els antics, la pintura és poesia muda, i la poesia és pintura que parla. La naturalesa pictòrica de l'Empordà és un tret que comparteix el seu paisatge amb el paisatge genèric de Catalunya, les notes singulars del qual denunciava Pere Corominas en el treball alludit al principi: «La tò-

nica, doncs, del nostre paisatge és la lluminositat. La bellesa resulta aquí de la fina qualitat de la llum, que resplendeix sense fer perdre la línia ni el color».⁵ Però és just afegir que l'Empordà constitueix una de les comarques catalanes que més paisatges brinda als pinzells, puix que a l'Empordà n'hi ha de tot tipus (muntanya, pla i marina), i sempre de grans qualitats estètiques. Llegiu com es tradueixen aquestes afirmacions en llengua poètica. Maria Gràcia Bassa, en «Paysatge empordanès», pinta la terra amb els versos que transcriu:

Va fugint el sol brillant
que omplia d'or el paisatge;
els aucells passen, xisclant
pel cel pur, sense un celatge.

El crepuscle, impressionant
dels xiprers daura'l fullatge;
l'hora és bella i és vibrant
en la solitud selvatge...

Ha florit el primé 'estel
entre la blavor del cel...
De l'arbreda, perfumada,
surt el cant d'un rossinyol.
Baxa per un corriol
un pastor ab sa remada.

Maria Castanyer, en el seu poema «Empordà», sintetitza així la visió del panorama empordanès:

Doneu-me el camp obert
devant les nines.
Doneu-me un camp ben pla!
Amb quatre taques verdes
escampades,
i dues pinzellades
de terra a mig llaurar.
I que hi bategui el vent
sense cap nosa!

La gràcia i l'alegria

Alguns escriptors han volgut copsar la clau íntima del paisatge empordanès, clau que dos especialistes en el tema, Pere Coromines i Josep Pla, concentren en la «gràcia». El propi Coromines incorpo-

⁵ *Op. cit.*, p. 214.

rava aquest concepte al frontispici d'un dels seus llibres, *Les gràcies de l'Empordà*. El caràcter graciós fa de l'Empordà un paisatge delectable, un paisatge que es frueix, per bé que certes viles i indrets empordanesos contenen la gràcia en un grau elevat, com Cadaqués, «gràcia femenina», segons expressió del poeta Camil Geis. Aquesta gràcia pot comunicar alegria, sentiment inseparable del contacte i de la contemplació de l'Empordà. És per això que restar allunyat d'aquestes contrades no produeix melenconia negra, sinó una agradable i plaent enyorança. Ramon Masifern dibuixava en vers la silueta riallera de la comarca en el poema «L'Empordà».

S'il mon trobeu desert, jo'n sé un ohasis
hont a tot temps hi ha regosigs y cants,
lo primer bes del sol allí se'n vola,
y'l mar llatí s'hi breça al bell devant.

Joaquim Bonet, malgrat referir-se particularment a Llafranch, es feia ressó de l'aliança de records i de somriures que conjunyen els paisatges empordanesos:

recordança falaguera
guardarà sempre al cor meu.
Adéu, platja riallera;
fins un altre dia, adéu!

Terra antiga i noble

Molts poetes, en llurs composicions dedicades a l'Empordà, al·ludeixen a l'antiguitat, i en conseqüència a la noblesa històrica d'aquesta zona del nord-est de Catalunya, plena de vestigis arqueològics. A la comarca, hi visqué la tribu dels «Indikets». Després, hi viurién els «Ligurs» i més tard, mitjançant l'establiment de colònies a la costa, es produí la influència grega, a la qual succeiria la romanització.⁶ La història ètnica i cultural posterior ha merescut menys atencions de la musa poètica, que s'estima més evocar el passat grec i romà, com demostren uns versos de Maria Perpinyà:

Clarors i esbatanament
—mel i sal de Grècia antiga—

⁶ Sobre aquesta qüestió, interessa l'opuscle d' ANNA PUJOL I PUIGVERT, *El Ampurdán desde la colonización griega a la conquista romana*. (Según testimonio de los autores griegos y romanos contemporáneos). Separata de "Anales del Instituto de Estudios Ampurdaneses" (Figueres, 1977).

a ta bellesa, present
la del passat s'entrelliga.

A la vinculació històrica grega i romana, s'hi lliga, naturalment, el món mitològic, reflectit fins i tot en la toponímia («Cap Norfeu» n'és un exemple prou il·lustratiu). Carles Fages de Climent cantava les virtuts de la dansa catalana per excel·lència i guarnia el seu himne amb mencions als déus i a les divinitats menors de la mitologia clàssica:

Orfeu, el Xantre Grec, com canta en català!
Calipso ha après la dansa que enceta el peu esquerre.
El dit de la tenora signa el cor que no s'erra,
que és l'hora amorosida de creure i esperar.

... ..

Dansem braços en creu, delint el més enllà!
Enderroquem el plint de Mart, déu de la guerra,
i amb fulles d'olivera colguem-ne la desferra
i al Elx l'Esfinx somrigui i el vent es torni clar,
si tots els catalans ens estrenyem la mà.

A tall de clodenda

Deiem abans que si un paisatge pot exaltar o pot deprimir —tal i com ha explicat August Matons—,⁷ el paisatge emporità ens encomana una actitud animosa, gens desolada, una actitud d'ordre i de mesura raonables. La definició més encertada que d'aquest paisatge conec la firmava Carles Pi Sunyer: «és l'harmonització ponderada d'elements distints, cap d'ells exagerat ni extremós».⁸ És un paisatge a la mida de l'home, en fi, de l'home en pau.

A manera d'apèndix, publico tots els poemes que han estat citats en el treball, i algun altre, però sense modificar ni les grafies ni la puntuació. Em plau advertir als lectors que no es tracta de cap tria antològica, si bé no nego que aquest petit recull n'és la primera corona poètica en honor de l'Empordà que hom hagi reunit mai, em sembla. Potser un dia la continui.

JOSEP MARIA BALCELLS

Institut d'Estudis Gironins.

⁷ AUGUST MATONS, *Psicoanàlisi del català*, Ed. Destino (Barcelona, 1971), p. 39.

⁸ CARLES PI SUNYER, *Una interpretació de l'Empordà*, Ed. Destino (Barcelona, 1976), p. 49.

A P E N D I X

MARIA JOSEFA MASSANES

(1811-1887)

L'EMPORDA

¡Ay terra de l'Empordà,
 que n'ets de rica y hermosa!
 d'Hostalrich a Requesens
 y d'Olot al port de Roses,
 són los cims de tes montanyes
 de volcans dormits les gorges
 que en ses entranyes oculten
 sense fi menerals conques;
 en les platges y badíes
 de tes pintoresques costes
 les arenes crien perles,
 arbres de coral les roques,
 y tos boscos de sureres
 ab ses escorxades soques
 semblen gegants que per festa
 s'han posat les calces roges;
 tot l'any vestexes de gala
 com matrona poderosa:
 tan prompte dauren tes planes
 grans mantells d'espigues rosses,
 com d'envellutada userda
 portes túniques vistoses
 ben enfranjades de siquies
 que com de plata les broden;
 per tot claps de salzeredes
 brinden ab sa fresca sombra
 als manyachs xayets, que beien
 y l'herbatge tendre esbroten;
 per tot rodegen tes faldes
 tanys de vinyes sarmentoses,
 per tot llurs dolços fruyts surten
 del pampolatge que'ls colga;
 per tot dels canyars les tanques
 guardades tenen tes hortas
 y dels Pirineus altíssims
 manantials d'aygua abundosa,

per festejarles, devallen
 serpentejant per la jonsa...
 ¡Ay, terra de l'Empordà,
 que n'ets de rica y hermosa!
 Ton cel blau y pur alegra
 y'ls cors defallits conforta;
 per la planuria escampades,
 com un llach d'ones cendroses,
 les brancudes oliveres
 mouen ses tupides copes
 y ab sos negres fruyts pigallen
 de ton sol gelat l'alfombra;
 ¡benehides oliveres,
 del bon agricultor joyes!
 es tresor de gran valer
 vostra saba benefactora;
 ab los raigs del primer iris
 Deu us feu brotar frondoses,
 per que siguessiu emblema
 de la pau que al treball honra,
 Beneyt d'eix treball ne sia
 la suor que vida us dona,
 puix quant dins dels solchs s'enterra
 en or macís se transforma
 per ser riquesa d'Espanya,
 y de Catalunya gloria.
 ¡Ay, terra de l'Empordà,
 que n'ets de rica y hermosa!

ARTUR VINARDELL I ROIG

(1852-1937)

SALUT A SANT SEBASTIA

He tramuntat el teu pic
 i he sentit la tramuntana,
 que és el vent dels meus records,
 dels records que més em plauen.

Com un romeu he vingut
 amb el cor ple d'enyorança,
 i a tos peus vull depositar
 eixa modesta garlanda.

És feta amb flors del cor meu,
 ve amb mi de terra llunyana...

JOSEP MARIA BALCELLS

Com més de lluny ha vingut
ha d'ésser per tu més grata.

Oh santuari benaurat,
que vetlles sobre la plana
de l'Empordà beneït
i ets guaita de la mar blava!

Acull mon salut fidel,
sortit del cor i amb recança
per si acàs fos el darrer
de mon ànima endolada.

Adéu, doncs, Sant Sebastià,
lloc de dolces recordances,
vetlla sempre pel terror
de la Pàtria Catalana!

RAMON MASIFERN I MARCÓ

(1858-1936)

L'AMPURDA

S'il mon trobeu desert, jo'n sé un ohasis
hont a tot temps hi ha regosigs y cants,
lo primer bes del sol allí se'n vola,
y'l mar llatí s'hi breça al bell davant.

Com un recó de cel bonich el troba
tothom qui ab la franquesa's don la mà:
qui hi posa'l peu tan sols una vegada,
los ulls y'l cor hi deixa enamorat.

JOAN MARAGALL

(1860-1911)

L'EMPORDÀ

Cap a la part del Pirineu,
vora els serrats i a ran del mar,
s'obre una plana riallera:
és l'Empordà.

Digueu, companys, per on hi aneu?
Digueu, companys, per on s'hi va?
—Tot és camí, tot es drecera,
si ens dem la mà.

Salut! noble Empordà!
 Salut! palau del vent!
 Portem el cor content,
 i una cançó.

Pels aires s'alçarà;
 pels cors penetrarà,
 penyora es nirà fent
 de germanor,
 —Una cançó!

A dalt de la muntanya hi ha un pastor;
 a dintre de la mar hi ha una sirena:
 ell canta al dematí que el sol hi és bo,
 ella canta a les nits de lluna plena.
 Ella canta: —Pastor, me fas neguit.—
 canta el pastor: —Me fas neguit, sirena.—

—Si sabesses el mar com és bonic!
 —Si sabesses la llum de la carena!
 —Si hi baixesses series mon marit.
 —Si hi pugesses ma joia fóra plena.
 —Si sabesses el mar com és bonic!
 —Si sabesses la llum de la carena!

La sirena se féu un xic ençà,
 i un xic ençà el pastor de la muntanya,
 fins que es trobaren al bell mig del pla,
 i de l'amor plantaren la cabanya...
 Fou l'Empordà!

JOAQUIM BONET I MIRÓ
 (1861-1924)

ADEU, LLAFRANC!

Adéu, platja de Llafranc,
 rica perla llevantina
 on hi vola la gavina
 de plomall cendrós i blanc.

De tes roques espadades
 rublertes d'algues verdoses
 que les ones remoroses
 van besant tenamorades;
 de tots boscos aromosos

que mortallen la Cipsela,
i els gràcils barcos de vela
que la mar solquen airosos;

de tes sorres argentades
que els romans un jorn petjaren,
quan Vilafranca aixecaren
i engoliren les cnades;

de tes illes que vegeren
el combat sagnant i fer,
quan les nostres naus vanceren
del francés l'altiu poder;

del far de Sant Sebastià,
que guia a la gent marina
i vetlla la mar llatina
amb mirada de tità;

de ton cel, sempre puríssim,
i de l'aigua esmaragdina,
del Celebàndic altíssim
que mar i plana domina,

recordança falaguera
guardarà sempre el cor meu.
Adéu, platja riallera;
fins un altre dia, adéu!

A PALAFRUGELL

Enmig de verda plana de flors encatifada,
t'assentes somrienta, Palafrugellll gentil;
apars una sultana de cara bronzejada
a qui ses plantes vessa perfums tot temps l'abril.
Rebroll de Vila-Franca, sirena encisadora,
que prop la mar llatina cantava lais d'amor,
i que una nit paorosa l'onada bramadora
va trossejar irada sa hermosa lira d'or.
L'altívol Celebàndic, camell gegant que porta
damunt sa esquena nua Sant Sebastià i el far,
al veure ta creixença i bellesa, s'aconhorta:
si hermosa era sa filla, tu ho ets molt més encar.
I quan ses portes obre l'orient al novell dia
i l'alba purpurina tenyeix el firmament,
dels seus pinars ombrosos la dolça olor t'envia,
de l'au que en el bosc nia l'enamorat accent.

Faixat monstre granític, el vell Carmany que guarda
 a dins son pit de roca l'esgarriat dragó,
 exclama amb entusiasme, quan a ple sol t'esguarda:
 Pubilla empordanesa, t'has feta gran com jo!
 Collint lliris i roses a Vila-seca saltes;
 cap Esclanyà lleugera com daina vas corrent;
 al vell Llofriu voldries besar ses roges galtes;
 i ta mà blanca allargues a Regincós, somrient.
 Com un corser sens brida travesses l'ampla plana;
 del mar les fresques aures ansies aspirar;
 des de molt temps t'espera Calella, ta germana;
 Llafranc, que tant t'estimes, també et vol abraçar.
 Titànic sentinella de peus sobre la roca,
 Mont-ras, amunt te crida, crida, sens mai parar!
 I Santa Margarida, cenyint sa blanca toca,
 per l'ampla carretera joiosa et ve a esperar.
 Del cim de les «torretes» veus Pals i la llacuna
 que va hostatjar un dia l'aterrador Bruel,
 i l'alta serralada que el pas tanca a la duna
 a on Begur s'ajoca, per veure més bé el cel.
 I part enllà, el Montgrí, obertes ses grans ales
 com àliga superba que guarda a son redós
 l'ombrívola Torroella, vestida amb règies gales.
 I el marc d'aquest gran quadre, el Pirineu boirós.

Un temps, trista vivies, que un mur t'endogalava
 entorn ta església antiga i a l'ombra del cloquer;
 anèmica i marcida la vida et mancava;
 mes a salvar-te un dia vingué l'ardit taper.
 Llavors, pertot alhora, superbs casals brollaren
 i fàbriques grandioses que avui ta glòria són;
 amb llur treball en elles tos nobles fills guanyaren
 la verdejanta palma que adorna lo teu front.
 Per tes modernes vies d'acàcies vorejades
 el geni de la indústria s'hi sent aletejar;
 riqueses a mans plenes eix geni t'ha donades;
 per ell tot nom la fama pel món fa ressonar.
 De l'Empordà placèvol avui ets la regina.
 De la comtal corona preuat i hermós joiell.
 Per el camí resolta, del sant progrés, camina.
 La Pàtria t'ho demana... Avant, Palafrugell!

TRINITAT ALDRICH I DE PAGES

(1863-1939)

A LA BISBAL

Oh! la ciutat noble per tants fills honrada,
la de fonts cantaires, la de bells camins;
sota un cel de glòria, de camps rodejada,
florida per fora i alegre per dins.

No sé si el que em passa amb tu és estimar-te,
doncs el nom de mare no te'l puc donar;
pro, amb quina recança et miro, al deixar-te!
i amb quina alegria et veig al tornar!

Saps ésser pagesa, saps ésser senyora;
cada jorn prosperes i sempre ets igual,
com gentil mestressa, sempre acollidora,
sempre digna i bona dintre el teu casal.

Tens gestes glorioses, d'orgull i grandesa;
tens records formosos de fe i de virtut;
i dos dracs heràldics que, amb la llengua encesa,
i amb urpes sagnantes guarden ton escut.

Dos dracs mitològics que, saltant com feres,
braolant lluitaren l'any seixanta-nou,
quan tota cremaves per les espitlleres,
consells i prudència tirant enrenou.

Oh!, com en sabies de jugar ta vida,
trets que mai fallaven donant per raons,
tu, la vila quieta, la vila adormida,
reptant els exèrcits, fent cara als canons!

Però a tu no et plauen udols de tempesta;
ets bona i activa i el riure t'escau,
a tu et plauen himnes d'amor i de festa,
perquè cada dia tens el ceu més blau.

Et plau cap al vespre sentir les campanes
expandint pels aires perfums d'oració;
i seguir el ritme d'airoses sardanes
amb llum d'alegria dalt de l'horitzó.

I guaitar el noble treball i les aules
reflorir dels joves amb esplet novell,
i escoltar del Geni les nobles paraules,
a mons lluminosos enlairar-te amb ell.

I fer de pagesa i fer de senyora;
 com bona feïnera, com dama cabdal,
 perquè ets generosa i ets acollidora
 i vols que tots trobin bonic ton casal...

I, mira... Jo ignoro si això és estimar-te,
 perquè el nom de mare no te'l puc donar;
 pro, amb quina recança et miro al deixar-te!
 i, amb quina alegria et veig al tornar!

JOSEP BARCELÓ I MATAS

(1875-1964)

HIMNE A L'EMPORDÀ

Som fills de l'Empordà,
 galana terra,
 que el buf tramuntanal
 tot l'any saneja.
 L'enesprat Canigó
 li és capçalera,
 l'oreig del mar llati
 els seus peus besa.

Que hermosos són sos rius
 i salzeredes,
 que hermós és son boscam
 poblat d'ocelles!
 Amem-lo amb tot el cor,
 companys tendres,
 honrem-lo, l'Empordà,
 honrem-lo sempre!

MARIA GRACIA I BASSA

(1883 - ¿...?)

PAYSATGE EMPORDANES

Va fugint el sol brillant
 que omplia d'or el paysatge;
 els aucells passen, xisclant
 pel cel pur, sense un celatge.

El crepuscle, impressionant
 dels xiprers daura'l fullatge;
 l'hora és bella i és vibrant
 en la solitud selvatge...

Ha florit el primé'estel
 entre la blavor del cel...
 De l'arbreda, perfumada,
 surt el cant d'un rossinyol.
 Baxa per un corriol
 un pastor ab sa remada.

J. V. FOIX
(1894)

NOVA BALADA DEL CAP DE CREUS

A N'Antoni Tàpies, a En Modest Cuixart i En Joan Ponç, pintors

A mitjanit navegàvem
a tres milles de Cap Gros;
érem cinc a cos de sarja
i el timoner vestit d'or.
Els quatre vents de la barca
bufaven de cara nord,
ençà i enllà flamejava
un Ull coronat de flors.
Quan érem prop de Talabra
algú ens cridà pel nom:
era una pedra, era un arbre,
un casull entre vinyots
o el somriure d'una balma
que paria dues fonts.
El patró ens demana calma
i mirem els fars d'escorç;
als estels brollen albaides
i a ponent dormen els ports:
el pubis d'una maragda
sangoneja a l'aiguamort
i una perla s'esfullava
a la conquilla dels cors.
Quatre llenes s'encovaven
amb molses per para-sol,
el molà que les encalça
mars enllà calava focs.
Ja un menhir ens amenaça
i ombra i clarors caça al vol,
cellajunt, la passa llarga,
per la corolla dels rocs.

Suren mans amb roses caldes
i un safir clama el seu dol,
les Medes s'encrespaven
i a Culip tot és revolt.
Cremen llavis per les cales
i somiquen els pujols;
i s'espïen pels bassols.
els astres es despullaven
—Cantarem una balada
tot bevent el vi dels molls,
de les noies que s'amaguen
per la brossalla dels ponts
i es pentinen i es descalfen
als hostals que ombreja el son,
o folguen en jaços d'alga
en palaus sense trespol;
de la sang que brolla ufana
del sexe dels farallons,
i dels coralls que amoregen
per la pelussa del gou.
Prou voldríem tornar a casa
al ple sol d'un corriol
quan bresquen les atzavares
i una veu enaigua els horts,
però la mar és la fada
que ens acotxa amb flocs dels
[Pols.

Una campana descalfa
sotjava la nostra mort.

MARIA PERPINYA
(1901)

Terra del bell reposar
i de frisances despertes,
Empordà,
planter d'ànimes obertes!
Clarors i esbatanament
—mel i sal de Grècia antiga—

a ta bellesa present
la del passat s'entrelliga.
Tu em duus, jo al cor t'he posat,
ensems amador i amada.
Terra del cel esventat,
terra de l'ampla abraçada.

CARLES FAGES DE CLIMENT
(1902-1968)

HIMNE A L'EMPORDA

Si tots els federals ens estrenyem la mà
per encerclar l'amor d'aquesta gaia terra,
on les verges estàtiques tenen perfils de gerra
i la lluna i el sol són de menta i safrà.

Orfeu, el Xantre Grec, com canta en català!
Calipso ha après la dansa que enceta el peu esquerre.
El dit de la tenora signa el cor que no s'erra,
que és l'hora amorosida de creure i esperar.

Davalli el muntanyenc al ritme del ball pla.
Que l'insular enfili l'arjau que al puny s'aferra
i els fidels separats traspassin l'alta serra
vessant gerres de neu del Canigó germà.

Dansem braços en creu, delint el més enllà!
Enderroquem el plint de Mart, déu de la guerra,
i amb fulles d'olivera colguem-ne la desferra
i a Elx l'Esfinx sonrigui i el vent es torni clar,
si tots els catalans ens estrenyem la mà.

CAMIL GEIS
(1902)

CADAQUÈS

Ai, vila de Cadaqués,
vila blanca de marina!
Els teus tarongers et fan
Hespèria rediviva.

Ai, vila de Cadaqués,
recer d'ancestrals deixies:
la deixa grega és en tu,
si bé un xic esborradissa.
El doll ens membrava adés

l'encís de l'àmfora antiga;
l'estil de portar-lo, fa
la deixa molt més visible.

Ai, vila de Cadaqués,
—tot, gràcia femenina—,
la deixa grega és en tu,
si bé, un xic esborradissa...
Ai, vila de Cadaqués,
vila blanca de marina!

ROSA LEVERONI

(1910)

PETITA «SUITE» DE PORTLLIGAT

III

Cementiri petit
 damunt l'aigua serena,
 últim port encimat
 damunt la pau eterna.
 Vaixell tot blanc de calç,
 frescos xiprers per vela;
 sempre guaitant el far
 de la ruta feresta.

Tots els teus mariners
 filen somnis perennes
 a l'entorn de l'encís
 de la darrera Terra...
 Els teus braços oberts
 em fan dolça l'espera
 per contemplar els estels
 sota de ta coberta.

JOAN TEIXIDOR

(1913)

VENÈCIA I EMPÚRIES

Tot l'encís de Venècia són els carrers fets d'aigua,
 però mai no és blava com si fóssim a Empúries;
 s'escorre sense pressa sota els ponts que l'abriguen,
 talment aquesta mort que cada nit ens ronda.

Els bots per navegar-hi són estirats i negres,
 es perden entre els marbrés cisellats dels palaus,
 i plou quietament en el pou de la vida,
 com si no existís la mar blava d'Empúries.

El silenci s'abat en les aigües podrides
 que descalcen els murs de casals i de temples;
 talment aquesta mort que cada nit ens crida
 cobrint d'ombra per sempre la muralla d'Empúries.

Tu has vist el millor: somniar és possible.
 Aquells canals tan negres podrien ésser blaus,
 quan als ulls hi ha només la mar dolça d'Empúries.
 Jo he vist el temps bell i la mort que s'apropa.

MARIA CASTANYER
(1915)

EMPORDA

Doneu-me el camp obert
davant les nines.
Doneu-me un camp ben pla!
Amb quatre taques verdes
escampades,
i dues pinzellades
de terra a mig llaurar.
I que hi bategui el vent
sense cap nosa!
que corri, que s'esbravi
i tiri al dret,
s'estiregassi sobre el camp obert...
i que el seu llavi
em talli com el full d'un ganivet!
Voldria viure sempre sense mida,
sense límits de res...
al camp ben pla.
No sentir-me lligat cap tros de vida.
Voldria viure sempre a l'Empordà!